

DE RONDGANG

In een column in De Stroom 2012, nr. 8, blz. 37, schreef Rob Tijdeman: "In ons genootschap wordt vernieuwing gezocht in een actievere persoonlijke betrokkenheid. Velen voelen zich daar ongemakkelijk bij. Moeten we het meer zoeken in zinvolle rituelen die we gezamenlijk doen, ook de jeugd, om de betrokkenheid en beleving van de eredienst te vergroten? Bestaan zulke rituelen?" De auteur van dit artikel reageert hierop met een voorstel over de rondgang en plaatst dat in historisch perspectief.

Rob Walder

In nummer 8 van De Stroom stelt Rob Tijdeman de vraag of er in het genootschap rituelen zijn waarin de actieve persoonlijke betrokkenheid vergroot kan worden. Een ritueel waar dit zeker mogelijk is, is de rondgang. Eerst wil ik de mythische, zo u wilt de historische achtergrond belichten en daarna de persoonlijke betrokkenheid.

In het genootschap kennen we een aantal rituelen die een diepe symbolische betekenis hebben. Veel van deze rituelen hebben een lange, historische achtergrond en zijn in de loop van de tijd naar behoefte aangepast. Met een ritueel heb je een vorm, een handeling om iets van wezenlijke waarde, iets wat je niet in woorden kunt zeggen, tot uiting te brengen. Eén van de mooiste rituelen die we in het genootschap kennen is de rondgang. Als we aan de rondgang deelnemen, dan wordt tegen een ieder van ons gezegd: "Uw zielsaanbieding is aanvaard en wordt hiermee (ouwel in wijn gedoopt) bevestigd." Bij deze handeling kunnen we een aantal vragen stellen.

- a. Waarom gebruiken we ouwel en wijn?
- b. Wat is de symbolische betekenis ervan?
- c. Door wie wordt die zielsaanbieding aanvaard en bevestigd?

We gaan nader op deze vragen in en trachten de diepe betekenis te beschrijven.

De Bijbel bevat vele mythen van voor onze jaartelling ontleend aan diverse culturen, waarvan de oude Egyptische cultuur de voornaamste lijkt te zijn. Diverse auteurs hebben daar uitgebreide studie naar gedaan [1-4]. Er blijken treffende overeenkomsten te zijn tussen enerzijds de Evangelieën en andere Bijbelse verhalen en anderzijds Egyptische mythen. Het ritueel van de rondgang zoals we dat kennen is voortgekomen uit 'Het Laatste Avondmaal' zoals dat in de Bijbel is opgetekend. Maar wat ligt er aan dit verhaal ten grondslag? Wat was de aanleiding voor deze gebeurtenis? Waarom werd er ongezuurd brood en wijn genuttigd?

De mythe van Osiris en Isis

Het gebruik van de symbolen ouwel en wijn bij de rondgang voert ons terug naar de oude Egyptische cultuur en wel de in vele varianten bekende mythe van Osiris en Isis. De Egyptenaren kenden al een vorm van eucharistieviering, waarbij deze symbolen werden gebruikt. Brood, vrucht van de graanhalm, hebben we allemaal nodig om ons te voeden. Het is in zekere zin een teken van verbondenheid. Door licht en warmte van de zon zijn druiven aan de wijnstok gegroeid, waaruit door persing, gisting en rijping wijn ontstaat. Je zou kunnen zeggen: als je wijn drinkt, drink je zonne-energie! Wijn werd de 'spirituele drank des levens' genoemd. De Egyptenaren zeiden 'God is aanwezig in het bewustzijn van een mens' [5]. In de mythe verrijst door de zoektocht van Isis de in stukken gesneden Osiris, de godmens, uit de dood (opstanding). Lauri Fransen schrijft daarover in haar boek 'Het Evangelie van Isis':

In een bepaalde fase van de inwijding werden de delen van het lichaam van Osiris nagemaakt van brooddeeg. Elk deel van zijn lichaam, inclusief zijn interne organen, werden aldus buiten de stad verborgen. (...) Er zijn verschillende variaties van deze riten bekend, maar ze kwamen er allemaal op neer dat wanneer al de delen van Osiris 'teruggevonden' waren, ze gegeten werden door de ingewijden. Het brood was het lichaam van Osiris en de wijn die erbij geschonken werd zijn bloed. (...) Het accent werd verschoven van het horizontale naar het verticale: de vereniging tussen de mens en de godheid die zich in 'hogere sferen' bevond.

Het laatste avondmaal

In Egypte leefden de joden in slavernij. De verlossing uit Egypte wordt door Israëlieten elk jaar rond Pasen gevierd met een maaltijd, het z.g. pesachmaal. Pesach is voor hen een feest. Zoals voor ons 5 mei de bevrijdingsdag is, is pesach dat voor de Israëlieten. Het laatste pesachmaal dat Jezus met zijn discipelen nuttigde staat in de Bijbel te boek als 'Het Laatste Avondmaal'. Jezus voelde zijn einde naderen en gaf die maaltijd een inhoudelijk diepe wending. Hij maakte het ritueel los van de bevrijding uit een aards land (Egypte) en verhief het tot een geestelijke bevrijding. Jezus brak een ongezuurd brood, gaf aan ieder een stuk, en sprak de woorden [6] "Dit is mijn lichaam dat voor jullie gegeven wordt. Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken." Na de maaltijd nam hij een beker wijn en zei "Deze beker, die voor jullie wordt uitgegoten, is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt." De symboliek van het ongezuurde brood kan gezien worden als de gezindheid van het zuivere, niet opgeblazen echte van reinheid en waarheid, het ongekunstelde, het Zijn, kortom het goddelijke. Door het gezamenlijke eten van dat zuivere brood (waar hij eerder om bad "geef ons heden ons dagelijks brood") drukte Jezus de verbondenheid uit en riep hij zijn discipelen op om door te gaan met waar hij hen in was voorgegaan. Door de beker wijn, waaruit allen een slok namen, rond te laten gaan met de woorden "deze beker is het nieuwe verbond dat door mijn bloed gesloten wordt" maakte Jezus tot symbool dat hij het kostbaarste wat hij had (zijn bloed) gaf en in een gezindheid van verzoening, overgave en één-zijn een verbond sloot met zijn discipelen. Deze gezindheid (God in het spirituele bewustzijn van een mens) werd uit zijn diepste zijn geperst, zoals door persing van de druif en gisting van het verkregen sap de wijn ontstaat. Is dit verhaal historie of mythe? We houden het op een mythe.

Joseph Campbell, een vooraanstaand hoogleraar mythologie, heeft geschreven [7]:

"Een mythe verwijst naar een spirituele kracht die in het leven werkzaam is en alleen wordt gekend via zijn gevolgen en (...) religieuze mythen hebben niet tot doel ons te vermaken, maar zijn bedoeld om een bewustzijnsverandering in eenieder van ons teweeg te brengen."

Campbell stelt dat een mythe ons bij onszelf moet brengen.

De gezamenlijke verzoeningsdis

In de aanvankelijke apostolische gemeente was "Het Laatste Avondmaal" het uitgangspunt voor de gezamenlijke verzoeningsdis, zoals deze toen werd genoemd. Naast het ongezuurde brood, dat in 1911 werd vervangen door ouwel (eveneens ongezuurd), werd er uit een beker een slokje wijn gedronken, die telkens met een doekje werd afgeveegd voordat de volgende deelnemer een slokje nam. Mede vanwege nieuwe wetenschappelijke inzichten over hygiëne heeft apostel van Oosbree in 1917 ondanks weerstand een wijziging doorgevoerd die hij per brief aan alle broeders en zusters mededeelde. Hier volgt een citaat uit die brief [8, blz. 150-153].

"In overleg met de Opzieners en Oudsten hebben we besloten, om de uitdeeling van brood en wijn voortaan op een zindelijke en tevens praktischer wijze te doen geschieden. Wij hebben daarom doen vervaardigen ivoren pincetten, waarmee den ouwel wordt aangevat en in de kelk met wijn wordt gedoopt. Men ontvangt dus vanaf heden den ouwel nadat deze in de wijn gedoopt is. Beiden worden vereenigd met het levendmakende woord: "Neemt en eet, neemt en drinkt het leven Jezus!" Men kan den ouwel op de vooraf ontbloote bovenzijde van de hand in ontvangst nemen. Indoopen is niet nieuw. Van Jezus staat vermeld, dat ook Hij de bete, vóór hij ze uitreikte, indoopte. Wij gelooven, hiermede goed gedaan te hebben."

De betekenis van de rondgang

Vraag c, 'Door wie wordt die zielsaanbieding dan aanvaard en bevestigd?' is een boeiende en intrigerende. We bieden ons opnieuw aan. Maar waarvoor en bij wie? Deze vragen leiden ons naar de meer persoonlijke betrokkenheid van de rondgang.

Apostel van Oosbree heeft de rondgang, dat toen nog het Heilig Avondmaal of de Gemeenschappelijke Verzoeningsdisch werd genoemd, losgemaakt van zonde en schuld zoals dat in diverse geloofsbelijdenissen wordt gezien. Hij heeft getracht het bewustzijn bij te brengen dat het erom gaat om in wederzijdse verzoening en vergeving elkaar tegemoet te treden. Men kon pas aan de rondgang deelnemen na verootmoediging over het tekortschieten jegens God en de daarop volgende vrijspraak. Dit was ook het inzicht van apostel L. Slok, maar hij legde daarbij tevens sterke nadruk op het verbond met de Apostel. Dat was voor hem het uitgangspunt voor een Godgewijd leven. Was men tekortgeschoten in de uitwerking van dat verbond, dan werd in een gebed na vrijspraak door de Apostel het verbond vernieuwd. Door verdergaand inzicht en ontplooiing in denken werd in de arbeidsperiode van apostel J.L. Slok de Apostel niet meer als de mond Gods gezien en raakte verootmoediging, vergeving en vrijspraak toch wat op de achtergrond. Van de zijde van de Apostel was er geen belemmering meer om het verbond te vernieuwen. Tevens werd het verbond ruimer en omvattender gezien dan het verbond met de Apostel als persoon. In het tijdperk dat apostel Riemers leiding gaf, groeide het verbond uit naar de verbondenheid met onszelf en anderen, met als 'vertrekpunt' het verbond met de apostel. Met het gevoel van verbondenheid komen we bij de essentie van de levensstructuur en dus van het scheppingsmysterie en dat is oneindig veel verstrekkender, om niet te zeggen universeler, dan een verbond met de persoon van de apostel. Vanuit die verbondenheid ontstaat Liefde. Verbondenheid is Liefde. Vaak heeft beperking van inzicht en gevoel omtrent die verbondenheid nog tot gevolg dat we elkaar voorbijlopen. Is dat ook niet de essentie van het Bijbelverhaal van de man die in de tempel kwam en door Jezus werd aangesproken met de vraag wat hij eigenlijk kwam doen. Hij antwoordde dat hij wilde offeren, waarop Jezus tegen hem zei dat hij zich eerst maar eens met zijn broer moest verzoenen en dan maar terugkomen. [9]

Mijn droom

Bij de uitdeling van ouwel en wijn wordt gebruik gemaakt van één mond en één uitdelende hand, die allen voor één en één voor allen vertegenwoordigt [8, blz. 159]. Dat is mogelijk wat merkwaardig uitgedrukt, maar komt op het volgende neer. De broeder of zuster die het verbondsteken uitreikt zegt namens allen tegen degene die de ouwel en wijn ontvangt dat zijn of haar aanbieding aanvaard is en bevestigd wordt. Tevens geeft de ontvanger van ouwel en wijn te kennen dat hij of zij de aanbieding van allen aanvaard en bevestigd. De gedachtegang van apostel van Oosbree was dat eenieder hier persoonlijk een uitdelende hand kan zijn om deze handeling te verrichten [8, blz. 159]. We zouden dan vele malen rondgaan wat natuurlijk zeer onpraktisch is en veel te veel tijd in beslag zou nemen. Vandaar de vorm zoals we die nu kennen. Als we de symboliek van ouwel en wijn willen vasthouden, zoals eerder aangegeven, dan is de wezenlijke betekenis van de rondgang dat eenieder van ons de ouwel van één-zijn en verbondenheid doopt in de wijn van de eigen liefdevolle en verzoenende gezindheid (het

mooiste wat je hebt) en tegen de ander zegt "Uw zielsaanbieding is door mij aanvaard en dat bevestig ik met dit teken". Zou het na bijna honderd jaar in wezen anders zijn? Doordenkende op de zienswijze van apostel van Oosbree zou de uitdelende hand zich niet alleen tot de kring van dienenden hoeven te beperken, maar bij toerbeurten zou eenieder van ons dit mogen en kunnen doen. Als dit eens zou gebeuren dan is het uiteraard aan de voorganger wie hij of zij daar vooraf voor zou kunnen en willen benaderen. Zouden we dan de moed hebben om onszelf in het 'middelpunt' te plaatsen bij de vernieuwing van het verbond met de macht der liefde in verzoening en vergeving? Het zou de actievere persoonlijke betrokkenheid met de rondgang een geweldige impuls geven. Dan is er zeker voldoende 'brood voor onderweg' om in de ontmoeting met de ander te delen.

I have a dream.

Verwijzingen

1. De 'Heidense' Christus, Tom Harpur, Uitg. Ankh-Hermes, 2004.
2. De mysterieuze Jezus, Timothy Freke en Peter Gandy, Uitg. Synthese, 2005.
3. Het oude Egypte: bakermat van het jonge Christendom, Tjeu van den Berk, Uitg. Meinema, 2011.
4. Het Evangelie van Isis, Lauri Franssen, Uitg. Ankh-Hermes, 2007.
5. De Grote Ingewijden, Eduard Schuré, Uitg. Schors, 9e druk, 1992.
6. Lucas 22: 17-20.
7. Mythen en bewustzijn, De kracht van de mythologische verbeelding, J. Campbell. De Haan, 1992.
8. Van Licht tot Licht, Uitg. De Centrale Administratie der H.A.Z.G., 1930.
9. Matteüs 5: 23-25.

© Rob Walder, rob.walder@ziggo.nl